

Identiteettiä etsimässä – perinteiset arvot muuttuvassa ajassa

■ Ildikó Lehtinen

”Nyt ei tiedä, kuka on mari, kuka venäläinen ja kuka mitäkään.” (Perm, Krasnoufimsk, Juva 1998)

”Marilaiset? Onko se joku kansa? Asuuko heitä Joshkar-Olassakin?” (Venäläinen kanssamatkustaja junassa Moskovasta Joshkar-Olaan, 2000)

Kansallisen identiteetin käsite monikansallisessa valtiossa on monisäikeinen ilmiö. Monikulttuurisuus sellaisenaan kätkee sisäänsä olettamuksen erilaisesta etnisyydestä. Neuvostoliitossa hyväksyttiin tietynlainen etninen erilaisuus, jota keskusjohto rohkaisi ja jota se samalla kontrolloi tiukasti. Marit, mordvalaiset, komit ja udmurtit ovat aina asuneet monikansallisella alueella eri kulttuureiden raja- mailla. Miten määritellä heidän identiteettinsä?

Identiteetti on monimutkainen asia. Stuart Hallin mukaan postmodernissa yhteiskunnassa yksilöllä on monta identiteettiä sen mukaan, mihin ryhmään hän kulloisenakin aikana kuuluu. (Hall 1999, 23.) Me-henki vahvistuu työyhteisössä, samaa sukupuolta olevien seurassa, sama harrastus saattaa väliaikaisesti yhdistää, ikä ja uskonto ovat myös yhteenkuuluvuutta vahvistavia tekijöitä. Kansallinen identiteetti ei ole staattinen ilmiö, koska ympäröivä maailma ja kulttuuri myös muuttuvat. Hallin mukaan kansallinen kulttuuri on diskurssi, tapa rakentaa merkityksiä, jotka suuntaavat ja järjestävät sekä toimintaamme että käsityksiämme itsestämme. Kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla merkityksiä ”kansakunnasta”, johon voidaan identifioitua. Kansallinen kulttuuri on moderni ilmiö. (Hall 1999, 46.) Sen keskeisiä kriteereitä ovat kieli, yhteinen muisti, kertomus yhteisestä alkuperästä ja kansasta sekä traditio.

Norjalaisen sosiaaliantropologi Fredrik Barth painottaa, että etnisille ryhmille ominaiset kulttuurierot ovat merkityksellisiä ainoastaan ryhmi-

en välisessä vuorovaikutussuhteessa. Rajat ovat kaksisuuntaisia, molemmat etniset ryhmät osoittavat identiteettiään ja erilaisuuttaan toisilleen. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa eri ryhmien käytänteet ja käyttäytymismallit ovat erilaisia. Etnistä identiteettiä saatetaan piilottaa ja samalla korostaa valtakielen ja -kulttuurin koodeja. Vaikka omaa kieltään käytetään omassa piirissä ja siinä vaihdetaan myös kulttuurisia koodeja, niin niitä ei arvosteta. Itseidentifiointi riippuu tilanteista. Identiteettikäsityksen osana on representaatiokäsite. Kyse on mielikuvasta ja vallasta esittää toisesta merkityksellinen esitys.

Representaatio vallan välineenä

Miten marilaisuus, mordvalaisuus tai udmurttilaisuus ilmenee? Suomalais-ugrilaisuus, marilaisuus tai udmurttilaisuus elää mielikuvana, kuviteltuna todellisuutena. Se on sosiaalinen representaatio ja sisältää yhteisön tulkintoja maailmasta. Representaatiot tulkitsevat yhteistä muistia. Representaation taustalla vaikuttaa usein staattinen kulttuurikäsite. Usein todetaan, että vähemmistökansoilla on oikeus kulttuuriinsa, ikään kuin kulttuuri olisi muuttumaton ja staattinen ilmiö. Representaatio saattaa olla kin vallankäytön välineitä. Venäjän federaation perustuslaki (1993) ja liittotasavallan laki *Kansallisista ja kulttuurisista autonomioista* (1996) määrittivät ja loivat multietnisen yhteiskunnan perustan (Makarova 2007, 17). 2000-luvulla kansallisuuspolitiikka muuttui ja keskusteluissa korostettiin toimia ”äärikansallisuusmielisyyttä vastaan”. Muutokset huipentuivat vuonna 2005, jolloin vahvistettiin venäjän kielen asema valtion kielenä (Makarova 2007, 20). Miten näissä puitteissa esiintyy suomalais-ugrilaisuus?

Tarkastelen suomalais-ugrilaisien kansojen folklorefestivaalia, joka pidettiin heinäkuussa

2007 Saranskissa. Suomalais-ugrilaisuus oli keränkin näkyvästi esillä Mordvan pääkaupungissa, joka on kokemani mukaan venäläinen kaupunki. Saranskin keskusta pukeutui värikkääseen suomalais-ugrilaiseen asuun. Aiheen ja myös tilan puolesta festivaali jakautui kahtia. Toisena näyttämönä oli stadion, jossa esiteltiin valtavia ihmismassoja liikuttava speaktaakkele *Sateenkaari*. Sen kantavana voimana oli mordvalainen kansallinen epos *Mastorava*. Valkoiseen pukuun pukeutuneet esiintyjät esittivät mielikuvan suomalais-ugrilaisuudesta, jonka kriteereinä tässä esityksessä olivat yhteinen alkuperä ja menneisyys sekä myyttinen suullinen perinne.

Festivaalin toisena keskeisenä paikkana oli museokylä. Punaisena lankana oli käsityötaide. Yleisö saattoi kuvitella sukeltavansa sadan vuoden takaiseen maailmaan, jossa kansanpukuiset naiset ompelivat käsitöitä koreaksi veistettyjen talojen edustalla.

Suomalais-ugrilaisuutta esiteltiin yhtenäisenä kulttuurina, jonka leimaa antavia piirteitä ovat traditio, perinteinen käsityötaide ja suullinen perinne. Paikallista mordvalaisuutta, ersäläisyyttä tai mokshalaisuutta, ei festivaaleilla korostettu mitenkään. Representaatio oli nimenomaan yksilöimätöntä ”suomalais-ugrilaista” maailmaa, johon kuka tahansa saattoi identifioitua. Myytin, kansanpukujen ja käsityötaidon painottamisesta ”unohtui” näitä kansoja yhdistävä varsinainen side eli kielisukulaisuus. Nykyaikaa edusti valtava elokuvaruutu, jossa yleisö sai seurata presidentti Vladimir Putinin, tasavallan presidentin Tarja Halosen ja Unkarin pääministerin Ferenc Gyurcsányin vierailua eri kohteissa.

Festivaalit ja juhlat ovat kulttuuriperinnön hyväksyttävä muoto. Marin etnokulttuuriohjelmassa 2003–2008 luetellaan nimeltä mainittuina tasavallan ylläpitämiä marilaisia juhlia, kuten *Shorykjol* (loppiainen), *Üjarnja* (laskiainen), *Kugetshe* (pääsiäinen), *Marij taleshke ketshe* (Marin kansallissankarin päivä), *Peledysh pajrem* (Kukkajuhla), *Sürem* (Pietarin-päivä) ja *Marij tishte ketshe* (Marin kielen päivä), tosin venäläisten ja tataari-alaisten juhlien ohella. (Muravjov 2006, 5.)

Stuart Hall pitää arveluttavana lähestymistapana, että traditiota pidettäisiin ikään kuin historiat-

tomana ja muuttumattomana kulttuurimuotona, jossa vaikuttaa muuttumaton tai stabiili merkitys tai arvo. (Hall 1981, 234.) Festivaalien järjestäjillä on aina suuri vastuu määritellä mitä festivaali pitää sisällään ja mitä tarkoittaa perinteinen tai aito. Olisiko festivaali verrattavissa elävään museoon? Globalisoituvassa maailmassa suuriin traditioihin, joiksi esimerkiksi folklorefestivaaleja voidaan lukea, liitetyt artefaktit muuttuvat herkästi jäänteiksi (relikteiksi). Kansallispuvut ovat tyyppiesimerkki tällaisesta käytänteestä. Tapah-tumissa kansallispuvut ovat kuin museoesineitä, joita on asetettu kaikkien nähtäväksi. Festivaali kuitenkin elää ja muuttuu, ja se on mukana post-modernina aikana toimissamme. Festivaali on kulttuurinen ja folkloristinen tapahtuma, jolla ei välttämättä ole erityisiä tavoitteita.

1980-luvulta lähtien mareilla ja muillakin on ollut erilaisia folkloretapahtumia. Ne ovat hyödyntäneet suullisen ja/tai aineellisen kulttuurin perintöjä. Laulu- ja tanssiesitykset yhtä hyvin kuin käsityötaidonnäytteen tai kansallispuvut ovat tavoitelleet marilaisen identiteetin vahvistamista. Anna-Leena Siikala, Paul Fryer ja Ulrike Kahrs pitävätkin kansanjuhlia identiteettiä vahvistavina ilmiöinä. (Siikala 2000; Fryer 2001; Kehrs 2005.) Herää kuitenkin kysymys, missä määrin festivaalit ovat vallankäytön välineitä ja missä määrin ne heijastavat paikallista traditiota.

Arjen koodit ja niiden lukeminen

Traditio edellyttää jatkuvuutta. Traditio on län-nä postmodernissa maailmassa, ja myös traditio muuttuu. Tradition ja arjen käsitteistössä on yhteistä – se on jatkumo. Jatkumo edellyttää puolestaan jatkuvaa toimintoa, yhteisöllisyyttä ja moraalista sitoutumista. Arjen jatkuvan toiminnon ja tradition jatkumon edellytyksenä on kontrolli, joka on tradition vartija ja arjen ylläpitäjä. Olen ollut havainnoimassa ja tutkimassa tätä jokapäiväistä elämää kenttämatkoilla vuosien 1981–2006 välisenä aikana.

Kenttätutkijana olen havainnoinut marilaista maailmaa ja myös identiteettiä muutosten mylerryksissä aina neuvostoajalta viime vuosiin asti. Vastaako kenttätutkijan muodostama kuva

marien identiteetistä sitä mielikuvaa, joka on mareilla itsellään? Pystyykö ulkopuolinen tutkija tulkitsemaan kulttuurin, tässä tapauksessa marilaisen kulttuurin koodijärjestelmää?

Pääsiäisenä 2006 olen saanut seurata läheltä, miten nuoret ja vanhat, kyläläiset ja kaupunkilaisvieraat, suhtautuvat marien keskeiseen juhlaan, pääsiäiseen.

Saapuessani marilaiskylään keskiviikkona pääsiäisviikolla ensimmäisenä havaintona oli tyhjiys. Kadulla ei näkynyt leikkiviä lapsia, ei vettä kantavia naisia, ei kikattavia tyttöjä, pyöräileviä pikkupoikia tai rehvakkaasti kulkevia nuorukaisia eikä miesten ryhmiä tupakalla osuuskunnan pääatalon edustalla. Ikään kuin kylä olisi autoitunut. Oli hiljainen viikko. Normi on säilynyt neuvostoajan yli ja sen olemassaolo on ollut tiedostettuna kaikkien ikäryhmien kesken. Myös kaupunkivieraat antautuivat sen valtaan, elämä jatkui kahden päivän ajan suljettujen porttien takana. Torstaina perheet hyvittelivät vainajia. Kodeissa sytytettiin pyhään nurkkaan tuohus ja kestitettiin rakkaita edesmenneitä. Nuoret perheet hakeutuivat vanhempien luo. Perjantaina kadut vilkastuivat ja savupiipuista nouseva savu kertoi uunissa paistuvista piirakoista, blineistä ja leipälimpuista. Kun poikkessin taloihin, näkymä oli joka paikassa samanlainen: emäntä punaposkisena uunin vieressä leipomispuuhissa, nuoret tytöt pilkkomassa salaattiaineksia, pesemässä lattiaa, toiset maalaamassa aita tai kohentamassa julkisivua. Miehet pysyttelivät omissa oloissaan. Kadulla oli vedenhakijoita ja kauppaan viime hetkessä juoksevia nuoria tyttöjä ja poikia.

Lauantaina ei puoleenpäivään asti saanut lämmittää uunia. Joissakin perheissä aamiaiseksi nautittiin pelkkää vettä, jotkut joivat mehua ja toisissa perheissä taas kaasuhellalla keitettiin vettä. Uuni pysyi kylmänä. Kielto vapautui ilta-päivällä, jolloin juhla- ja valmistelut jatkuivat. Illan tullen näkymä oli tavallinen: teelle toistensa luo poikkeavia naisia, miehiä tupakalla ja iltamyöhään diskoon kiiruhtavia nuoria.

Sunnuntaina paljastui, mitä lauantaina tehtiin suljettujen porttien takana. Katu muuttui yhteisölliseksi tilaksi. Jokainen oli menossa tai tulossa. Aamulla kestitettiin vainajat, ja sen jälkeen

Nuori miniä valmisti rahkakakua, pashaa, ja kulitsaa ortodoksisen tapaan. Untsho 2006. Kuva Ildikó Lehtinen, Museo-virasto.

alkoi yleinen kyläily. Kadulla kulkijoita pyydettiin talosta taloon pääsiäisaterialle. Keitin- ja paistinpiirakat, rusinapullat, rahkavalmistet ja kotikalja olivat merkkeinä hyvinvoinnista ja yltäkyläisyydestä. Sitä toivottiin koko vuodelle, ja vieraat varmistivat sitä maistelemalla emännän aikaansaannoksia.

Näkemäni ja kokemani osuivat O. A. Kalinin ja N. S. Popovin toteamukseen, että pääsiäistavoista ovat tähän päivään asti säilyneet pahan torjumis- ja vainajain hyvityksenot sekä hiljainen viikko. (Kalinina & Popov 2005, 206.) Oliko kokemani pääsiäinen puhtaasti marilainen vai oliko siinä aineksia myös ortodoksisesta venäläisestä tapakulttuurista? Lapsiperheissä värjättiin kyllä munia kaupasta saatavalla värillä ja niihin liimattiin koristetarroja. Lehdet olivat tulviltaan venäläisten pääsiäisleivonnaisten, kulitsan ja pashan, reseptejä. Nuoret naiset ovat naistenlehtien yllyttäminä tehneet kokeiluja. Kahdessa paikassa nuori emäntä on poikkeuksellisesti leiponut kulitsaa. Sen valmistaminen kuitenkin yllätti tekijäänsä. ”Hyvää tuli”, sanoi Irina.

”Mutta kannattaako seistä uunin vieressä puoli päivää, vai vata taikinaa oikeaoppisesti, kun kuitenkin kaikki katoaa hetkessä. Marilaiset herkut ovat helppotekoisia tämän rinnalla. Mies tykkää makeasta, siis kannatti!”

Pääsiäisenä joka talo hohti puhtautta, lattiat oli pesty ja uuni kalkittu valkoiseksi. Perheet pitivät yhtä ja pysyttelivät pitkin päivää yhdessä. Nuoret kopauttivat keitettyjä munia vastakkain ja söivät itsensä kylläiseksi. Ruokapöytä yhdisti perhettä, johon myös vastikään edesmenneet vainajat toivotettiin tervetulleiksi. Uhrin vainajille yhdistivät perheet. Nuoret pojat seurasivat isän toimia.

”Pojan on opittava kunnioittamaan vainajia. Kun minä en enää ole, hän jatkaa!”

Pääsiäisjuhlan onnistuminen oli kiinni naisten työpanoksesta. Äiti hoiti ruokahankinnat, hän valmisti ruokia perheelleen ja myös vainajille, hänen harteillaan oli puhdas koti. Marilaiskylässä tradition jatkumosta vastaa useimmiten äiti.

Puhtaus identiteetin normina

Museot ja festivaalit tarjoavat mielestäni jähmettyneen kuvan kulttuurista. Mihin marilaiset identifioivat itseään? Vai identifioivatko itseään mihinkään? Mielenkiintoni keskiössä on naiselle ominainen toiminto, puhtaus. Oletettavasti se on pitkälle normitettua ja siksi olennaista myös identiteettikäsitteiden kannalta.

Puhtauskäsitteet ovat erilaisia eri sosiaaliryhmissä. Talonpoikaisoloissa puhtaus on aina tarkoittanut eri asiaa kuin kaupunkilaismiljöössä. (L. Peterson 1996, 179.) Puhtaus on normi, joka on vastannut yhteisön käsitystä järjestyksestä. Mary Douglas liittyy puhtaus-käsitteen järjestykseen. (Douglas 1991, 2, 162; L. Peterson 1996, 177–178.; Lehtinen 2006, 37.) Douglasin mukaan saastuminen on hygieniaan tai käytöstapoihin liittyvä kysymys, johon suhtaudutaan vakavasti vain, jos siihen liittyy sosiaalinen häpeä. Vakava saastuminen voi olla uskonnollinen rikkomus. Puhtaus, järjestys liittyvät molemmat elämänhallintaan. Puhdas ihminen hallitsee itseään ja hän on sopusoinnussa ympäristön kanssa. Puhdas koti kielii emännästä, joka pitää langat käsissään ja joka hallinnoi onnistuneesti kaaosta. Puhtaus on kodin sisäinen käsite, mutta sitä myös hallinnoidaan valtion taholta.

Mistä tiedetään, mitä on puhdasta? Puhtaus

tarkoittaa henkilökohtaista hygieniaa, siistiä vaatetusta, kodin ja työpaikan puhtautta ja myös moraalista puhtautta. Neuvostovallan aikana puhtauteen liittyi koodattu merkitys poliittisesta ajattelutavasta tai toiminnasta. Käsitteeseen likaisesta sisältyi vääränlainen poliittinen ajattelutapa (”saastainen kansanvihollinen”), vääränlainen seksuaalinen käyttäytyminen (”saastainen lutka”) ja fyysinen likaisuus (epäilyttävä hygienia). (L. Peterson 1996, 178.)

Puhtaus on marilaisten hyve. Näin kiteytti myös Untshon marikylässä uhripappi marilaisuuden kriteeriä.

”Tärkeintä on puhtaus. Ei saa juoda eikä saa mennä likaisena uhrijuhlisiin eikä hautausmaalle.”

Puhtaus esiintyy marien mentaalisisäisessä käsitteistössä, mutta se näkyy myös konkreettisesti vaatetuksesta ja asumisesta. Ruumiin ja ympäristön puhtaus oli myös modernisaation avainkäsitteitä. Kirsi Saarikangas toteaa kirjassaan *Asumnon muodonmuutoksia*, miten puhtauden vaatimukset tekivät eroa kodin ja muun maailman välillä. Puhdas koti oli yksilön valinta ja sen vastakohtana oli likainen ja vaaroja vaaniva maailma. (Saarikangas 2002, 80–81.)

Puhtaus on laaja käsite. Siihen sisältyy järjestys. Kylän ulkoisesta ilmeestä on vastannut kyläkokous, sittemmin kyläneuvosto. Neuvostovalan aikana ns. puhdas piha -kampanja oli omiaan korostamaan ulkotilan järjestyksen merkitystä. Minkälainen on puhdas piha, mikä on järjestys?

Millainen on marilainen piha esimerkiksi Untshon kylässä? Korkea portti, aita ja asuinrakennuksen julkisivun edustalla oleva kukkatarha toimivat rajana ulkomailman ja kodin välillä, ja samalla ne muodostavat näkösuojan. Ulkoinen maailma on suljettu pois, osoituksena, että sivullisilta pääsy on kiellettyä. Kun porttiin kolkutetaan, vastaa ensin koiran vihainen haukunta, sitten ilmestyy ikkunaan emännän kysyvät kasvot ja vasta sen jälkeen portti avautuu. Edessä on avara piha, jossa puiset lankut johtavat kuistin ovelle. Portilta hahmottuu järjestys. Oikealla on asuintalo, sitä vastapäätä on sauna, autotalli ja liiteri. Porttia vastapäätä on navetta ja vaja. Tämän vierestä vie veräjä tai portti tarhaan, jossa on kota,

mehiläistarha, hedelmäpuita ja marjapensaita, vihannestarha, kaali- ja perunamaa sekä puusee. Piha on puhdas, kesällä ruohottunut, vaikka koiran juoksema ala on aina paljas. Toisinaan koristeena saattaa olla kukkaistutuksia. Joissain paikoin pihalla on talon oma kaivo. Koiran lisäksi pihalla tepastelee hanhia ja kaakattaa kanoja. Vaikka taloudessa on sikoja, kanoja, hanhia ja lehmiä, jokaisella on paikkansa. Puhtaalla pihalla on järjestys, se on hallittu kokonaisuus.

Ajoittain pihalla on muutakin. Siellä saatetaan perata tuomenmarjoja, jolloin tuomenoksat mustine marjoineen ”sotkevat” järjestystä. Keväällä asukkaat saavat tilaamansa halot, jotka kaadetaan talojen edustalle eli kadulle. Muutaman päivän ajan kyläläisten harmiksi piha on epäsiisti, ennen kun haloilla päällystetään vajan seinät ja niitä kannetaan myös vajaan. Jokainen kadulla muistaa ensimmäisenä uutisena kertoa, että halot on vihdoin saatu pois kadulta ja jäljet siivottu. Joidenkin talojen pihoilla on hirsiiä tai sahatavaraa, ja silloin tiesi, että tässä talossa laajennetaan tai tehdään nuorelle parille oma väliseinällä erotettu soppi. Pihalla kuivataan myös pyykkiä, hameita, lakanoita, vaippoja ja vauvanvaatteita.

Mitä puhdas piha siis tarkoittaa ja mikä piha saa yhteisön tunnustuksen? Lakaistu ja siisti piha, jossa ei ole turhia ja sinne kuulumattomia tavaroita. Se on järjestyksen edellytys. Vuosittain on kunnostettava myös ikkunalaudat ja aidat.

Toteutuuko tässä Kirsi Saarikankaan mainitsema jako asunnon ja ulkomaailman välillä? Asunto, siistinä ja valoisa, on hyveiden ilmentymä, ja katu arveluttava ja vaaroja vaaniva tila. Heijastaako järjestys kotona yksilöllistä valintaa, jossa suljetaan pois ulkomaailma? Kertooko se samalla kahdesta eri maailmankuvasta? Koti näkyy marilaisuuden tyyssijana ja muu maailma epämääräisenä? Järjestys pihalla ei ole itsetarkeitusta. Piha on läpikulku- ja työtila. Pihalla ei ole tapana istuskella tai ottaa aurinkoa. Pihasta tulee aika ajoin perheriittien näyttämö. Morsian ja hänen vanhempansa ottavat häävieraat vastaan pihalla. Siellä saadaan yhteys myös suvun vainajiin. Pääsiäisenä, vainajain yleisenä muistopäivänä eli *semyk*-juhlassa ja muistajaisissa, vainajille varattu ateria kaadetaan pihalle talon

perustuksen ja portin nurkkaan.

”Illalla lähemme Marusjan luo. Ateria on juuri päättynyt. Irina ja lapset katselevat televisiota, mies tulee juttelemaan hetkeksi ruokapöytään. Tunnelma on vaitonainen. Rozan mielessä on vastikään menehtynyt tytär, ja Marusja muistele nuorena menetettyä poikaansa. Äkkiä tulee Marusjan poikaan eloa, tämä vinkkaa poikaansa ja perhe lähtee ulos. Juralla on lasipurkki juomineen; vati, jossa palanen bliniä, rahkakakkua ja rusinapullaa sekä kovaksi keitetty muna, on Marusjalla. Hetken päästä pojanpoika on jo sisällä ja jatkaa television katselua. Irina ottaa lapset, he menevät äidin luo, sielläkin kiitetään vainajia. Roza itkeskelee, Marusja yrittää keventää tunnelmaa, onnistumatta siinä. Lähemme kotiin.”

Vainajien muistojuhlat olivat myös nuorten tiedossa. Pääsiäisenä Rozan viisivuotias pojanpoika Dima ja Marusjan 12-vuotias pojanpoika Jura tiesivät, mitä heiltä odotetaan. Isät ottivat pojat mukaan perheriittiin, koska myöhemmin he joutuvat hoitamaan nämä uhrin puolestaan omassa kodissaan. Naisten rooli oli esivalmistelu, eli on huolehdittava siitä, että pöydässä on tarvittava määrä ja laatu syötäviä sekä juotavia. Perheen eli perheenpään merkitys korostui jatkumona mutta samalla korostui emännän merkitys esivalmistelijana. Muistajaiset tapahtuivat pihalla, ne eivät näkyneet ulospäin, niiden noudattaminen oli jokaisen yksilöllinen asia. Perheriitti oli perheiden oma valinta. Marilainen yhteisö kuitenkin oli sitä tukemassa. Kyläneuvosto ja osuuskunta tukivat pääsiäistapojen noudattamista antamalla työntekijöille vapaata. Juhlaa tuettiin myös taloudellisesti. Osuuskunnan työntekijät saivat vähäisen kulutusrahan blinien paistamiseen sekä vodkan ja virvoitusjuomien hankintaan. Tässä kohdin kyläneuvosto noudatti samoja kirjoittamattomia sääntöjä kuin tsaarinaikainen kyläkokous.

Piha on linkki vainajien maailmaan. Järjestys takaa myös elävien onnea, kun ja jos piha on kunnossa ja vainajainpäivinä vainajat saavat osansa, elävät saavat elää omaa elämäänsä ilman vainajien häiriöitä.

Identiteettejä on monenlaisia

Kansallisen identiteetin rakennuskiviä on useita: kieli, yhteinen historia, yhteinen muisti, suullinen perintö, kulttuuriperintö, johon kuuluvat

ruoka, tutut tuokset, arjen käytänteet, puvut, eli koko kansankulttuuri. Näkyvinä symboleina ovat valtakunnalliset symbolit, kuten lippu ja vaakuna, sekä kansanpuku. Arjen tottumukset ovat puoliautomaattisia, ne ovat usein tiedostamattomia, ne siirtyvät äidiltä tyttärelle ilman suurta hälyä huomaamatta ja näkymättömänä. Puhtaus, siivous, saunominen, pyykki, tiski ja ruoanlaitto ovat hyveitä, joissa on käsin koskemattomissa oleva arvo – tuoksu tai maku – mukana. Tavanmukaisuus säilyy miltei yhtä vankkana kuin perinne, ja se pelastaa muistojen vanhemmista ja menneistä. Se on taustavaikuttaja ja vahvistaa identiteettiä näkymättömänä. Perinnetapahtumat, uhr juhlat, kansanjuhlat toimivat näkyvinä ja symbolisina, ne korostavat identiteettiä samalla tapaa kuin valtakunnalliset liput ja kansallislaulut.

Kulttuurin taustalla vaikuttaa erilaisten arvojen ja normien järjestelmä. Normien ja arvojen tulkitseminen on nähdäkseni avain nimenomaan Venäjällä asuvia vähemmistökansoja tutkittaessa. Käsitteillä, kuten arkielämä, elämäntapa ja identiteetti, voidaan selventää ja jopa selittää normien säilyminen nykypäiviin asti Venäjällä vuoden 1917 jälkeen tapahtuneista rajuista yhteiskunnallisista, taloudellisista ja poliittisista muutoksista huolimatta. Normien noudattaminen käytännön tasolla on tyyppillisiä arkipäivän kulttuurin piirteitä.

Marilaiselle identiteetille on käsittääkseni yhä ominaista sen kahtalainen luonne. On olemassa virallinen identiteetti, joka vastaa virallista representaatiota eli valtion sallimaa ja valtaväestön mareista muodostamaa mielikuvaa. Se aktuaalistuu juhlissa ja festivaaleilla ja sitä tarjotaan ulkopuolisille jalustalle nostettuna ilman sisältöä.

Toinen yksilöllinen identiteetti on piilossa, kotien suojissa. Se vastaa yhä mikromaailman identiteettiä, joka on vaikuttanut myös neuvostoaikana kollektiivisen eli makromaailman suojissa. Sen vaikuttimena on toistuvuus, arjen jatkumo. Ylläpitäjänä on useimmiten kodin rutiineista vastaava äiti. Hän opastaa juhlien taustalla vaikuttavissa toiminnoissa. Hän opettaa, miten arjen rutiinit sujuvat ja miten valmistaudutaan juhlien viettoon. Hän kertoo, milloin

pestään pyykki ja miksi silloin. Arjen toimija ja juhlien taustavaikuttaja on tradition ja jatkumon kannalta merkittävä henkilö. Siksi tuntuu oikeutetulta, että virallisessa lipussa on kirjontakuviot, muistoksi naisten kirjoittamasta historiasta.

Kirjallisuus

- Douglas, Mary 1991. *Purity and danger. An analysis of the concepts of pollution and taboo*. London and New York.
- Fryer, Paul 2001. Revival, invention or re-invention of traditions? *Suomalais-Ugrilaisen Seuran aikakauskirja* 89: Helsinki.
- Hall, Stuart 2002. *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere.
- Kahr, Ulrike 2005. Marische Feste und ihre Wiederbelebung als Ausdruck nationaler Identität. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica. Band 66. *Mari und Mordwinen in heutigen Russland. Sprache, Kultur, Identität*. Hrsg. Eugen Helimski, Ulrike Kahrs und Monika Schötsel. Wiesbaden.
- Kalinina & Попов = Калинина, О. А. & Попов, Н. С. 2005. Народные праздники. Марийцы. Историко-этнографические очерки. Йошкар-Ола.
- L. Peterson, Nadya 1996. Dirty Woman: Cultural Connotations of Clenaliss in Soviet Russia. *Russia & Women & Culture*. Edited by Helena Goscilo and Beth Holmgren. Indiana University Press. Bloomington – Indianapolis.
- Lehtinen, Iidikó 2006. Everyday Life in a Mari Village – Modernization Process of Mari Woman. *Ethnologia Fennica*. Finnish Studies in Ethnology 2006, Vol. 33. Jyväskylä.
- Makarova, Gusel 2007. Venäjän uusi etnisyyss- ja kulttuuripolitiikka. *Idäntutkimus* 4/2007. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura.
- Muravjov = Муравьев, А. В. 2006. Этнокультурная мозаика Республики Марий Эл. Министерство культуры, печати по делам национальностей Республики Марий Эл. Республиканский центр народного творчества Йошкар-Ола.
- Saarikangas, Kirsi 2002. *Asumon muodonmuutoksia puhtausten estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 860.
- Siikala, Anna-Leena 2005. Neotraditionalism and Ethnic Identity: Recreating Myths and Sacred Histories. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica. Band 66. *Mari und Mordwinen in heutigen Russland. Sprache, Kultur, Identität*. Hrsg. Eugen Helimski, Ulrike Kahrs und Monika Schötsel. Wiesbaden.

Painamattomat lähteet: Tekijän kenttäyömuistiinpanot 2001–2006.

Kirjoittaja on dosentti ja Kulttuurien museon intendentti. Artikkelin perustuu Suomalaisen Tiedeakatemian juhlasymposiumissa 4.4.2008 pidettyyn esitelmään.